„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на цел табаку, а уторником на по табака

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 199. У Новом Саду у среду 29. декембра 1882. (10. јануара 1883.) ГОДИНА XVII.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Концем ове године истиче претплата нашим поштованим претплатницима, те их умољавамо и позивамо, да исту поновити изволе.

Ми се надамо, да ова година, која је својим обилатим благословом наше крајеве посетила, неће остати без уплива и на овај народни орган, који се једино потпором својих претплатника држи.

Молимо дакле све познате скупљаче и све пријатеље овога листа и наше народне ствари, да се око купљења претплатника заузму.

Без готове претплате не може се лист никоме слати, па за то умољавамо поштоване претплатнике, да претплату за времена, и то најбоље путем поштанских упутница, послати изволе, како би се лист без прекидања отправљати могао. Наруџбине без новаца не могу се уважити.

Претплата, огласи, као и наплате за то, нека се изволе упутити на администрацију „Заставе“, а само дописи и остало, што се тиче уређивања листа, нека се изволи слати уредништву „Заставе“.

„Застава“ излази четир пута на недељу.

Претплата стаје за Аустро-угарску монархију, српске државе и покрајине:

на целу годину	14 ф. —	или 35	дин.
на по године	7 „	„ 17½	„
на четврт године	3 ф. 50	или 9	дин.
на месец дана	1 „ 20	„ 3	„

За остале земље и то: за Немачку годишње 18 ф., за Швајцарску, Румунију, Русију, Италију и Бугарску 20 ф., а за Француску и Америку 24 ф., или сразмерно на четврт године.

У Новом Саду 14. (26.) декембра 1882.

Администрација „Заставе.“

НАРОДНО-ПРИВРЕДНО СТАЊЕ УГАРСКЕ У ГОД. 1882.

I.

Година 1882. приближила се своме крају, да уступи место новој, год. 1883.

Обичај је, на прагу нове године још једном се обазрети на најближу прошлост, да би видили, у каквом стању оставља стара година државу и друштво у свима њиховим разним и млогоструким одношајима и појавама: да ли у стању напретка или назатка, из чега се тада лако даје закључивати и на најближу будућност.

Ми ћемо овде у главноме да посматрамо, какво је било стање угарске народне привреде у току год. 1882.

Као што је година 1881., тако је исто и ова година, с којом се сада праштамо, поглавито обележена живим и интензивним покретом на народно-привредноме пољу.

Тај покрет произлази и од стране државних и друштвених чињеница, опажа се и код народа напреднијих, а и у земљама, које су још мање више заостале у култури.

Код народа напреднијих и развијенијих појављује се тај покрет нарочито у тежњи, да се што већма поправе садашњи злехуди одношаји многобројне раденичке класе.

Социјалистичка струја, која све то одлучније тражи, да се темељито преустроје садашње државне и друштвене установе, отима све већма маха и, организујући се на чврст м основу, и ширећи круг својих присталица нарочито популарним листовима и списима, добива сваки дан све већу моћ.

Са социјалистичком струјом морају да рачунају и саме државе, које су иначе омаловажавале њен домашај и значај.

Са том струјом. видимо, рачуна и највећи данашњи државник, немачки канцелар кнез Бизмарк.

То сведоче и разни законски предлози, што су изнесени пред немачко законодавство, на име: зак. предлог о државном осигурању материјалне ексистенције радника, који онесреће у своме раду, или у случају њихове болести, о ослобођењу сиромашнијих класа народа од плаћања државнога пореза и т. д.

Слична појава опажа се и у другој половини наше монархије, у Аустрији, и ако није у првоме реду, као у Немачкој, изазвана социјалистичком струјом.

У цислитавскоме сабору је примљен зак. предлог о ревизији занатлијског закона, коме је циљ, да на основу облигаторног удруживања и исказа оспособљења подигне аустријско занатлијство.

У истом сабору донесено је такође и више цислеходних закључака у интересу земљеделачке класе.

„Левица“ цислитавскога сабора је с обзиром на потребе, које тако живо траже данас да се намире на народно-привредноме пољу, изнела читав социјално политички програм, који смера на то, да се подигну материјални и здравствени одношаји раденичког и сељачког реда.

„Немачка уставоверна странка“ увиђа, да се свет не задовољава више самим државноправним програмима, били они и највештије састављени, нити китњастим „либералним“ фразама, које су га тако дуго обмањивале, већ тражи данас жива дела, која ће подићи и утврдити нужне услове његове материјалне ексистенције.....

Живљи покрет на народно-привредноме пољу показао се год. 1882. и у Угарској, а управљен је поглавито на то да се унапреди материјално благостање целе земље у опште.

Држава, као средиште економскога живота, влада и земаљско законодавство, теже за тиме, да васпоставе давно жељену равнотежу у годишњим државним прорачунима.

У државним прорачунима се, истина, сваке године испостављују мањи дефицити, и то у јавноме мњењу изазива наду, да ће дефицита с временом и са свим нестати из државних прорачуна.

Али закључни рачуни на брзо униште ту обману и варљиву наду, јер дефицити по закључним рачунима буду обично у полу већи, него што су били прелимино вани.

Тако показују и до сада на јавност изнесени бројеви накнаднога кредита, да се дефицит нашег државнога буџета за год. 1882. од 26·3 милиона фор. мора подићи на 30·6 мил. ф. а још нису ни изнесени закључни рачуни, који ће јамачно претстављати још далеко већу своту.

И државни прорачун за год. 1883. показује у име дефицита само 21·7 мил. ф, али ће тај дефицит накнадно изаћи зацело много већи.

Државна управа се, истина, озбиљно труди, да изнађе нове изворе државних прихода и да што већма развије изворе досадашњих доходака.

Али ти повећани приходи, који тако јако терете држављане, употребљују се поглавито на то, да намирују разне потребе на ратну струку, које сваке године постају све веће и обраћају се на плаћање камата на државни дуг, који такође све већма расте.

Под таким неугодним околностима не може, да богме, ни говора бити, да ће се скорим васпоставити жељена равнотежа у нашим државним прорачунима и да ће нестати дефицита.

Тежак удар била је за наше државне финансије и велика берзанска криза, проузрокована „крахом бонтуове банке“ у почетку год. 1882.

Пад бонтуове финансијске групе силно је потресао светску новчану пијацу, упропастио је млоги свет.

Бонтуов крах је нанео штете и угарским државним финансијама.

Министар финансија, гроф Сапари, почео је под доста повољним условима да уређује наше финансије конверзијом златне ренте.

Да је могла са свим бити изведена та финансијска операција, држава би знатно уштедила у плаћању годишње камате за свој дуг.

Али наступи на једанпут Бонтуов крах и уздрма највећма берзе француске, на које се у првоме реду рачунало у делу сретнога преображања нашега дуга.

Француском берзанском кризом би обустављено даље конвертовање и консолидовање нашег државнога дуга и сада се већ у заман пребацује влади, што тада, када је од 4% златне ренте издала своту од 160 милиона фор., која се претлатила двадесетпетоструко, није одма ту своту двојином тројином већу изнела на новчану пијацу.

По себи се разуме, да не би на то била пристала финансијска група, што је извађала конверзију златне ренте, јер би се у том случају морала задовољити са мањом добити.

Већи успех него на пољу финансијском показује наша влада и земаљско законодавство у год. 1882 на пољу комуникације.

Осим других мањих, саграђене су и предате промету две важне железничке пруге и то будапештанско-суботичка — што је саставни део велике жељезничке пруге будапештанско-земунске — и будимско-печујска линија.

За кратко време ће се отворити и пруга суботичко-новосадска и тако ће та железница скорим пресецати две највеће и најбогатије жупаније угарске: пештанску и бачку.

То ће знатно допринети нашем земаљскоме промету и извозу наших сировина, које је иначе било тако отежано, на име у зимско доба.

Од највеће је важности пак уговор, што га је угарска влада год. 1882. утврдила са аустријским државним железничким друштвом.

На основу тога уговора стојаће све угарске пруге поменутога друштва, што се тиче њиховог целокупнога промета у Угарској, под руковањем засебне угарске дирекције, којој ће седиште бити у Будапешти, и засебног угарског управнога одбора, који ће тим железничким пругама управљати у интересу ове земље.

Овим уговором поменуто друштво, које има толике капитале а тиме и велику моћ, престаје и даље правити конкуренцију нашим државним жељезницама, а на уштрб целе земље, и угарска је влада тим знатно се приближила оном своме жељеном циљу, да у интересу материјалнога унапређења земље делотворно утиче на што умеренију тарифу железничку.

Све већма се почиње увиђати на меродавним местима како су железнице важне чињенице у народној привреди; а да би се имала отуд што већа добит, нужно је, да прелазе држави у својину, јер ће поглавито на тај начин моћи служити на општу корист.

Стога видимо, да је више држава почело да откупљује важније приватне железнице.

На име опажамо ту појаву у Француској, Немачкој, Аустрији па сада и код нас у Угарској. Само је штета, што худо стање наших државних финансија не допушта, да држава то чинити може и у већој мери.

И год. 1882. јасно сведочи, како је живо прегла влада и земаљско заступништво, да што већма развије железничку мрежу у нашој земљи и да упливишујући у правцу умерније тарифе, олак-

ЛИСТАК.

КАКВА ТРЕБА ДА ЈЕ СРПКИЊА?

Из јавног предавања А. Хаџића.

(Наставак.)

Је ли дакле нашим матерама, које већином одлучују судбину својих ћери, збиља стало до среће њихова порода: нека их не удају за мужеве слабе и болешљиве, за мужеве изнурене и истрошене, за мужеве разузданe и робове слатких страсти!

Нека не даду, ни из каквих обзира, да се крв њихова трује и онеплемењује.

Треба да их чувају од отрова, с којега би љубимице њихове час порода свога клеле, који би им кости и у гробу још клетвом потрзао.

Не треба ни мушки да буду слепи, не треба да буду без разбора, него нека вазда имају пред очима срећу своју и породице своје и срећу народа свога до послетка, те с тога нека узимају за миле другарице животу своме кћери српске, и телом и душом здраве и крепке.

Ваљало би особито за тим стати, да између мужа и жене никад не буде одвећ велике разлике у годинама, јер су таке женидбе и удадбе ретко кад сретне, нити се могу надати, да ће од њих моћи понићи здрава, снажна и ваљана деца.

Нека каже ко шта хоће, ал' жена млада никад ни до века не замилова стара војна!

У нашим народним песмама има много и много примера, који јасно и разговетно казују, како муж и жена могу бити сретни само онда, кад су по својим годинама једно другом слика и прилика.

Девојка говори у песми лицу своме:

„Давор лице! Давор бриго моја!
Да ја знадем, моје бело лице,
Да ће тебе стар војно љубити,
Ја бих ишла у гору зелену,
Сав бих пелен по гори побрала,
Из пелена б' воду извијала,
Те би тебе, лице, умивала,
Кад стар љуби, нека му је горко.
А да знадем, моје бело лице,
Да ће тебе млад војно љубити,
Ја бих ишла у зелену башту,
Сву бих ружу по башти побрала,
Из руже бих воду извијала,
Па бих тебе, лице, умивала,
Кад млад љуби, нека му мирише!“

Девојка чезне за момком, за својом приликом, па му вели:

„Кад бих знала и видела,
Да би твоја била,
Млеком бих се умивала,
Да би бела била;
Ружом бих се утирала,
Да б' румена била,
Свилом бих се опасала,
Да би танка била“.

Девојка справља дарове за сватове; свилу преде, гајтан плете, с гајтаном се разговара:

„Да ја знадем, мој гајтане,
Да ће тебе млад носити,
Свилом би те оплетала,
Златом би те увијала,
А бисером накитила;
А да знадем, мој гајтане,
Да ће тебе стар носити,
Ликом би те оплетала,
А рогозом поплетала,
Копривама накитила“.

Девојка везак везе на безу свилом изткану. Везак попуњава жеженим златом, па уз ђерђев танко попева:

„Да бих знала, мој јаглуче златни!
Да ће тебе млад јунак носити,
Друкчије бих тебе попуњала:
Наоколо руже и босиље,
По крајима моје очи прне,
У сриједи срце из недара,
Кад ме љуби нека му мирише.
А да знадем, мој јаглуче златни!
Да ће тебе стар јунак дерати,
Навезла бих трње и коприву,
На около челе и обаде,
У сриједи змију присојкињу,
Кад га стечем, нека га изгубим.“

Просе девојку многи просиоци, међу њима богат стари Мустаф-ага и Зуко од Удбиње, који нигде ништа нема до сабље и коња богата.

Брат сестру пита, за кога ће поћи.

Она му одговара:

„Вољан буди, мој рођени брате!
Ја ћу поћи, за ког ме ти дадеш.
Ја б' волела за млада јунака
Макар нигде ништа не имао,
Нег' за стара макар богатога“.

Брат је даје Мустаф-аги.

Дигну се сватови да пођу, барјак вије Зуко од Удбиње.

Девојка пита девера, ко је њојзи суђен ђувегија.

Кад чује да је Мустаф-ага,

„Кад га виде, од срца уздахну.“

За тим пита, ко је онај, што барјак носи.

Кад јој рекоше, тај барјактар баш је њу просио, ал' је њему не дадоше, паде јадна на земљицу црну.

Дизали је сви сватови редом, ал' је нико подићи не мога.

Дође Зуко. Чим девојци руку пружи, сама скочи и седне за њим на коња.

Зуко полети с њом преко поља, а старац Мустаф-ага вику диже, за што сватови не отимају девојке хајдуку?

шава извоз наше хране и у опште свију наших земаљских сировина у стране земље.

Земљорадња је још једнако најглавнија грана наше народне привреде и најобилатији извор државних доходака.

Узрок што страна храна и сировине нашим земаљским производима чине тако тешку конкуренцију, лежи и у томе, што је комуникација у иноземству, нарочито у сев. Америци, далеко јефтинија него што је у нашој земљи. —*а*

Нови Сад, 28. декембра.

— Од г. Васе А. Николајевића добили смо следећу изјаву, којој радо у листу свом места уступамо, потврђујући је у свеуу. Изјава гласи:

Врло поштовани г. уреднике!

У Загребу под именом „Позор“ излазећи часопис осумњичио ме је у свом бр. 184. од 11. декембра 1882., да сам ја писао онај допис из Загреба, што но је под насловом „са спровода Даничићева“ у „Застави“ број 180. изишао.

Истини за вољу слободан сам замолити сл. ур дништво, да изволи у цењеном листу „Застави“ уврстити дати моје очитовање: да ја нисам писцем мало пре споменутог дописа, па да ми се то и јавно од стране славног уредништва посведочи.

С особитим поштвањем

У Загребу на Туцин дан 1882.

Васа А. Николајевић,
одветн. конципијенат.

Изборни ред за Крајину.

Загребачки службени лист од 4. јануара (рим.) доноси ову

Наредбу

бана краљевина Хрватске, Славоније и Далмације као краљевскога повереника у послу сједињења хрватско-славонске Крајине, од 3. јануара 1883. предс. број 5338., којом се на темељу превишњег решења од 22. декембра 1882. издаје привремени изборни ред за постојало, са краљевином Хрватском и Славонијом и тим са земљама угарске крупе сједињено хрватс.-слав. крајишко подручје.

Њег. царско и краљ. апос. Вел. уважујући премилостиво, да су у смислу царске и краљ. наредбе од 15. јула 1881. провести се имајуће предрадње за потпуно спојење хрватско-славонске Крајине с краљевином Хрватском и Славонијом докончане тим, што је на темељу највише решитбе од 15. декембра 1881. административно сједињене крајишког подручја с поменутим краљевинама проведено, те да је дошло доба, да и крајишко становништво у уживање уставних права ступити може, благоизволело је превишњим решењем од 12. октобра 1882. сазив заступника из крајишког подручја у сабор краљевина Хрватске и Славоније премилостиво дозволити, те мене овластити, да у сврху проведбе избора саборских заступника у постојалој хрватско-славонској Крајини потребне одредбе учиним.

Усљед тога налазим одредити што следи:

§. 1. Хрватско-славонско крајишко подручје дели се на 35 изборних котара, од којих сваки бира једнога заступника у сабор краљевина Хрватске и Славоније.

§. 2. Свака градска општина, која има до 10.000 и више становника, сачињава један изборни котар.

Градским општинама, које имају мање становника, доделиће се у сврху састављења изборнога котара ближе сеоске општине или делови истих у толико, у колико је то за допуњење горе означеног броја душа потребито.

Где мање градске општине граниче, па где према положају није могуће да се број становника сваке такове градске општине у сврху устројења изборнога котара додељењем сеоских општина допуни до 10.000 душа, имају се те градске општине сјединити у један изборни котар, а ако се ни овим сједињењем не би постигао за установљење изборнога котара потребити број душа, имају се к истоме приделити ближе сеоске општине.

§. 3. Изборни котари у подручју бивше хрватско-славонске Крајине јесу следећи:

1. са биралиштем у Карлобагу, на који спадају град Карлобаго, управне општине Јабланац и Св. Јурај, и села Цесарица, Луково-Шугарје и Оштарија општине смиљанске;

2. са биралиштем у Госпићу, на који спадају управне општине Госпић и Осек, изузев село Кула, на даље управна општина Смиљан, изузев села Цесарица, Луково-Шугарје и Оштарија;

3. са биралиштем у Ловинцу, на који спадају управне општине Медак, Ловинац и Грачац;

4. са биралиштем у Србу, на који спадају управне општине Зрмања, Срб и доњи Лапац;

5. са биралиштем у Удбини, на који спадају управне општине Брувно, Удбина, Подлапац и Бунић;

6. са биралиштем у Перушићу, на који спадају управне општине Перушић, Кланац и Косинј, па село Кула управне општине Осек;

7. са биралиштем у Оточцу, на који спадају управне општине Оточац, Синац и Врховина;

8. са биралиштем у Брлогу, на који спадају управне обћине Брлог, Шкаре, Дабар, Кривипут и Крмпоте;

9. са биралиштем у Петровуселу, на који спадају управне обћине Кореница, Заваље, Петровосело и Дрежник;

10. са биралиштем у Брињу, на који спадају управне обћине Брињ, Језеране и Дрежница;

11. са биралиштем у Огулину, на који спадају управне обћине Огулин, Гомирје, Оштарија, Тоуњ, Дубраве и Генералски стол;

12. са биралиштем у Плашком, на који спадају управне обћине Плашки, Примишље, Јосипдол и Модруш;

13. са биралиштем у Слуњу, на који спадају управне обћине Слуњ, Раковица и Валишсело;

14. са биралиштем у Вељуну, на који спадају управне обћине Крстиња, Војнић, Крњак, Перјасица и Вељун;

15. са биралиштем у Шварчи, на који спадају управне обћине Бариловић, Вукманић и Шварча осим села Мариндол, Милићсело и Пауновац;

16. са биралиштем у Вргинмосту на који спадају управне обћине Бовић, Ласиња, Чемерница и Вргинмост;

17. са биралиштем у Глини, на који спадају управне обћине Глина I. Глина II. Станковац и Топуско;

18. са биралиштем у Маји, на који спадају управне обћине Јабуковац, Краљевчани, Маја, Класнић и Малиградац;

19. са биралиштем у Двору, на који спадају управне обћине Рујевац, Двор и Дивуша;

20. са биралиштем у Петрињи, на који спадају градска обћина Петриња и управне обћине Гора и Храстовица;

21. са биралиштем у Костајници, на који спадају градска обћина Костајница и управне обћине Мајур и Мечепчани, надаље село Слабиња управне обћине Дубица;

22. са биралиштем у Сињи; на који спадају управне обћине Петриња, Градуша, Сиња, Стаза и Дубица изузевши село Слабиње;

23. са биралиштем у Новској, на који спадају управне обћине Јасеновац, Крапје, Липовљани, Новска, Раић и Чаглић;

24. са биралиштем у Новојградишки, на који спадају управне обћине Окучани, Ускоци, Машић, Новаградишка и Решетари;

25. са биралиштем у Ориовцу, на који спадају управне обћине Свињар, Петровосело, Новакапела, Ориовац, Кобаш, Ступник, Беирина, Канижа и Сибињ;

26. са биралиштем у Броду, на који спадају градска обћина Брод те управне обћине Подвињ и Трњани;

27. са биралиштем у Врпољу, на који спадају управне обћине Гарчин, Андрејевци, Врпоље, Копаница, Стари Микановци, Гундинци, Сикиревци, Бабинагреда и Шамац;

28. са биралиштем у Винковци, на који спадају управне обћине Винковци, Новосело, Иванково, Мирковци, Андриашевци, Церна и Привлака;

29. са биралиштем у Бошњаци, на који спадају управне обћине Оток, Комлетинци, Немци, Градиште, Штитар, Жупање, Бошњаци, Врбања, Дреповци и Рајевосело;

30. са биралиштем у Моровићу, на који спадају управне обћине Рачиновци, Јамина, Моровић, Грк, Липовац, Адашевци, Кузмин и Мартинци;

31. са биралиштем у Митровици, на који спадају градска обћина Митровица и управне обћине Лађарак, Шашинци и Јарак;

32. са биралиштем у Карловчићу, на који спадају управне обћине Хртковци, Кленак, Грабовци, Карловчић, Купиново, Бољевци, Сурчин, Бежанија, Добановци, Угриновци, Деч, Шимуновци и Перхово;

33. са биралиштем у Старој-Пазуви, на који спадају управне обћине Батајница, Војка, Нова-Пазува, Стара-Пазува, Голубинци, Нови-Бановци, Стари-Бановци, Белегиш, Сурдук, Нови-Карловци, Нови-Сланкамен, Стари-Сланкамен и Крчедин;

34. са биралиштем у Карловцима, на који спадају градске обћине Карловци и Петроварадин, те управне обћине Буковац, Чортановци и Бешка;

35. са биралиштем у Земуну, на који спада градска обћина Земун.

§. 4. За проведбу избора у подручју хрватско-славонске Крајине имају бити меродавне установе закона од 15. јула 1881. о изборном реду за сабор краљевина Далмације, Хрватске и Славоније (§§. 3—55.) уз следеће преинаке.

§. 5. Становници градских општина врше изборно право сами непосредно.

Гледе особа наведених у тачки b, c, и d, §. 5. закона од 15. јула 1881. о изборном реду за сабор краљевина Далмације, Хрватске и Славоније установљује се у градским општинама минимални износ изравнога пореза са 10 форината.

§. 6. Становници сеоских општина врше изборно право непосредно и посредно.

Непосредно бирају народнога заступника:

а) Сви, који било сами, било са својом обитељи или као господари кућне задруге поседују некретнине, лежеће у подручју бивше хрватско-славонске Крајине, те плаћају најмање 25 фор. изравнога пореза.

У сеоским општинама личко-оточког и огулин-слуњског окружја бирају непосредно народнога заступника, који уз горње увете поседују некретнина, лежећи у дотичном окружју, те плаћају најмање 15 форината изравнога пореза.

б) Свештеници свих у крајишком подручју признатих вероисповести, службујући, разположиви и умировљени државни и земаљски чиновници, умировљени војнички частници, затим обћински начелници и бележници, одветници, доктори буд којега факултета, магистри ранарства, лекари, дипломирани мерници, поморски капетани, те учитељи грађанских и јавних пучких учиона.

в) Обртници, трговци и бродовластници, господарски, шумарских и новчаних завода чиновници, који плаћају најмање 20 ф. изравног пореза.

Посредно бирају народнога заступника:

аа) сви, који буди сами буди са својом обитељи буди као господари кућне задруге поседују у дотичном изборном котару некретину и плаћају најмање 3 ф. изравног пореза.

бб) обртници, трговци, шумарски, господарски, новчаних завода чиновници, који плаћају најмање 5 ф. изравног пореза.

На место у §.§. 10., 13., 22. и 41. изборнога реда од 15. јула 1881. за сабор краљевина Далмације, Хрватске и Славоније наведени закона имаде се гледе крајишког подручја разумевати тамо у крепости стојећи ред за сеоске општине од год. 1871. а на место као политичке области назначених поджупанија пак котарски уреди.

§. 8. Овај изборни ред има само дотле ваљаности, док се путем законодавним друга уредба не учини.

У Загребу 3. јануара 1883.

Гроф **Пејачевић.**

Руска војска.

Поводом гласова, што су у последње време миљубиви свет плашили, говорећи, да се Русија спрема „у великом стилу“ на рат, па да тога ради скупља и распоређује војску дуж Аустро-угарске и немачке границе, саопштио је „Ђеник Пољски“ на основу „автентичких информација“, колико у Русији има данас војске и како је она распоређена. Да ли су „Ђеникови“ податци збиља „автентички“, ми не можемо знати, али његов саопштај свакако је занимив, не само што нам приказује убојну силу „северног колоса“, него и што баца јасну сенку на данашње међународне односаје, јер по већој или мањој оружаној снази појединих држава најбоље се може судити, колико су ти односаји стални и утврђени. За то доносимо „Ђеникове“ податке. Они овако изгледају:

1. Регуларне трупе руске војске састоје се од 1224 батаљуна инфантерије, 400 швадрона коњаћерије, 430 батерија пољске артиљерије, $28^1/_2$ жени-батаљуна, дакле свега 1.597 000 људи, 282,000 коња и 3370 топова.

2. Не регуларне трупе састоје се из 19 батаљуна инфантерије, 808 швадрона коњаћерије и 32 топовске батерије, а то је 153,000 људи 135,000 коња и 192 топа.

3. Гарнизони по градови износе 113 батаљуна инфантерије, $52^1/_2$ батаљуна артиљерије и 5 батаљуна жени-кора, у скупу 275.500 људи.

4. Резерви се броји 192 батаљуна инфантерије, 56 швадрона коњаћерије, 51 артиљеријске батерије и 5 батаљона жени-кора, а у суми 276.000 момака, 9850 коња, 210 топова.

У мирно доба износи сва војна сила руске царевине 1548 батаљуна пешадије, 1264 швадрона коњице, 513 топовских батерија, $52^1/_2$ градске артиљерије и $38^1/_4$ батаљуна жени-кора, т. ј. 2.302.000 људи, 426,850 коња и 3772 топова.

У случају рата може Русија осим Кавказа да креше:

а) 41 дивизију инфантерије активне војске т. ј. 656 батаљуна или 656,000 људи, 24 дивизије резерве то је 388 батаљуна = 388.000 људи, 8 ловачки бригада, то је колико 32 батаљуна = 32000 људи са финландским батаљунима заједно.

б) 18 и по дивизија коњаћерије (рачунећи амо и донске козачке регименте) тј. 340 швадрона, 40 донски козачки регимента (= 240 сотнаја), скупа 84,000 људи.

г) 41 бригада пешачке артиљерије по 6 батер., а то је колико 246 батерија; даље 24 резервне бригаде по 4 батерије тј. 96 батерија и 41 коњичка батерија, дакле свију 90,000 људи и 2982 топа.

д) 25 батаљуна жени-кора тј. 25000 људи.

Читава сума износи 1,275.000 и 2982 топова.

Те су трупе размештене овако:

I. корп. војни округ петроградски 1. и 2. дивизија обичне гарде-регименте, 1. и 2. дивизија коњичке гарде у Петрограду, 22. пешачка дивизија у Новгороду, 24. пешачка дивизија у Невалу, 37. пешачка дивизија у Петрограду и 1. коњаћеријска дивизија у Тверу.

II. корп. војни округ Вилна 26. дивизија пеш. у Кроднову, 27. пеш. дивизија у Вилни, 28. пеш. дивизија у Комнову, 2. коњаћеријска дивизија у Сувалку.

III. Корп. војнички округ Вилна (штаб у Риги) 25. пешачка дивизија у Динабургу, 29. инфант. дивизија у Риги, 3. коњаћеријска дивизија у Комнови.

IV. Корп. војни округ Вилна (штаб у Минску) 16. пешачка дивизија у Мохивелу, 30. пешачка дивизија у Бијали току.

V. Корп. војни округ Варшава: 3. дивизија гарде у Варшави, 3. бригада 2. лујичке дивизије у Варшави, 7. инфантер. дивизија у Радошу, 8. пешачка дивизија у Варшави, 5. коњичка дивизија у Влокланску.

VI. Корп. војни округ Варшава: 4. пешачка дивизија у Ломцу, 6. пешачка дивизија у Плоку, 10. пеш. дивизија у Варшави, 6. коњаћеријска дивизија у Комцу.

VII корп. војни округ одески (штаб у Севастопољу): 13. пешачка дивизија у Симферополу, 34. пешачка дивизија у Јекатаринославу, 7. коњичка дивизија у Јелисаветгороду.

VIII. Корп. војни округ одески: 14. пешачка дивизија у Кишињеву, 15. пеш. дивизија у Одеси, 8. коњаћеријска дивизија у Кишењеву.

IX. Корп. војни округ харковски (штаб у Орељу): 5. пешачка дивизија у Черниговy, 36. пешачка дивизија у Орељу, 9. коњичка дивизија у Ромнови.

X. Војни округ Харковски: 9. пешачка дивизија у Пултави, 31. пеш. дивизија у Харкову, 10. коњичка дивизија у Туђеву.

XI. Војни округ кијевски (штаб у Житомиру): 11. пешачка дивизија у Луку, 32. пешачка дивизија у Житомиру, 11. коњичка дивизија у Дибнови.

XII. Војни округ кијевски: 12. пешачка дивизија у Мијендзибору, 33. пешачка дивизија у Кијеву, 12. коњичка дивизија у Кијеву.

XIII. Војни округ Московски: 1. 2. и 3. дивизија пешачки гренадира у Москви, 1. пешачка дивизија у Москви, 3. пешачка дивизија у Њижњем-Новгороду, 35. пеш. дивизија у Јарославу, 13. коњаћеријска дивизија у Москви.

XIV. војни округ Варшавски (штаб у Љубљину) 17. пеш. див. у Сиблицу, 18. пеш. див. у Љубљину, 14. коњаничка дивизија у Кијелцу.

XV. Војни округ казански: 2. инфантеријска дивизија у Казану, 40. инфантер. дивизија у Саратову.

I. Кавкаски кор (штаб у Тифлису): једна дивизија кавкаских гренадира у Тифлису, 38. пешачка дивизија у Кутаису, једна коњаћеријска дивизија (кавкаске коњице) у Тифлису.

II. Кавкаски кор (штаб у Тифлису): 39. пеш. дивизија у Александрополу, 41. пешачка дивизија у Тифлису, 2. коњаћеријска дивизија у Тифлису, 2. кавалеријска дивизија кавкаске коњице у Тифлису.

Ове трупе стоје ван војне организације:

1) 23. пешачка дивизија у Хелсингсфорсу, 2) 19. пешачка дивизија у Ставрополу, 3) 20. пешачка дивизија у Владикавказу, 4) 21. пешачка дивизија у Петровску, 5) 3. кавалеријска дивизија кавкаске коњице у Јелисаветпољу, 6) једна регимента Башкирца у Оренбургу, 7) две бригаде туркестанске артиљерије, 8) једна бригада западно-сибирске артиљерије, 9) једна бригада источно-сибирске артиљерије, 10) једна регимента донских козака у Замоску.

Последњи део руске војске чини т. з. „ополченіе“ (Landsturm).

ДОПИСИ.

(А—н.) **Панчево** 20. децембра. (Српска црквена скупштина и комуналисање наших школа.) На дан 14. децембра одржана је овде гл. скупштина наше црк. општине, у којој смо изненађени са неким назорима, које смо најмање очекивали с оне стране, с које су се појавили. Међу осталим стварима беше на дневном реду и повишење свештеничког бира. На то ће устати г. др. Љ. Ненадовић, те ће говорећи о гавдинству напоследку предложити, да се укину једине наше две вероисповедне школе, што их овде имамо и да се новац, што би га тим начином добили, на повишницу бира употреби. За њим уве реч г. Паја Јовановић брат г. Каменка Јовановића, те је не само овај предлог подупирао, него га је још и проширио, додав, да се црквена општина обрати политичној општини с молбом, да ова речена два вероисповедна разреда покумунали. Овој допуни приступи и г. др. Ненадовић, на што се диже наш честити г. др. Касапиновић, те изрекав своје чуђење над таким предлогом, разложи неумесност истога те посаветује, да се од таких покушаја одустане. Но како су предлагачи и после тог при својим предловима остали, то устане и општеуважени Нестор наше интелигенције г. др. Гађански, те одсудно одбије поднесене предлоге, додав, да црк. општина не само да

„А сватови сви у глас викнуше:
Нека носи кобац препелицу,
Нека носи и јесте за њега;
Иди, ага, двору бијеломе,
За те није онака девојка.“

Дух народа српскога најгоре осуђује у овој песми стара младожењу:

„А мој ђуле, не круни се на ме,
Није мени в'о што но је тебе,
Већ је мени до моје невоље:
Млад ме проси, за стара ме дају,
Стар је војно трула јаворина,
Ветар дува јаворину љуља,
Киша иде јаворина труне.
Млад је војно ружа напупила,
Ветар дува ружа се развија,
А од кише бива веселија,
Сунце сија она руменија.“

Применимо „ветар,“ „кишу“ и „сунце“ на незгоде и дражести породичног живота, па ћемо видети, како су старост и слабост срца и душе, права „трула јаворина“, младост и енергија срца и душе, права „напупила ружа,“ која се „развија када ветар дува“, „а од кише бива веселија“, „сунце сија она руменија.“

(Свршиће се.)

не сме, него и не може комуналисати наше школе; она их може само напустити, не трошити више на њих, а шта ће даље бити, то није више њена ствар и с тога нема места обраћати се политичној општини са представком, да нам ова те школе покомунали. Председник скупштине г. Перка Николић, таст г. Паје Јовановића предложи за тим, да се пре свега изабере један одбор „ad hoc“, који би ово питање претресао и одбору црквеном своје мнење поднео. У след овог повуче г. др. Ненадовић свој предлог натраг. Но г. др. Касапиновић разложив, да је ово питање сасвим чисто и да се ту нема шта претресати, зажели, да се и председников предлог забаци. Пошто ствар на гласање дође, пропадне председников предлог, не имајући ни једног гласа за себе. Ово даде повода г. Паји Јовановићу, да он по ново истакне предлог г. дра Ненадовића као свој. Председник га стави на гласање, но за речени предлог осим самог г. Паје Јовановића нико више неустаде, те тако и тај предлог пропадне. Том приликом се између г. Паје Јовановића и једног скупштинара овај диалог развео: Скупштинар запита стојећег г. Јовановића: за шта гласа? Г. Јовановић: „За комуналисање школа.“ Скупштинар: „А ко би још то учинио наопако!“ Г. Јовановић: „Па ево ја! ја!“ Скупштинар: „Па ви можете, јер и онако немате деце — па шта ће вам и школа!“ — Овим се ова изненадна епизода у нашој скупштини сврши и скупштина пређе на претрес других ствари. Г. Каменко Јовановић није био у скупштини. Не знамо је ли истина, но гласа се овде, да због тог није дошао, што је и он био за укинуће ових вероисповедних разреда, па није смео ризикрати, да дође у сукоб са скупштином.

Као што видите, ми смо се потрудили, да будемо скров објективни, те смо с тога ограничили се, да просто и у кратко обележимо ток ове расправе у скупштини. Она нам служи за доказ, да код нас никад неће наступити време, у коме ће се начело од таке важности, као што је оно, које у вероисповедном карактеру наших школа лежи, жртвовати неким ситничарским „гавдинским“ интересима. Скупштина је наша показала, да подпуно појми, шта је г. др. Касапиновић мислио, кад је предлагачима довикнуо: Оно, што нам се је против наше воље одувело, можемо још на ново задобити, но оно, чега се сами одречемо, никад више!

Дневне новости.

(Химен.) Из Панчева нам јављају, да је омиљена чланица нашег народног позоришта гђца Босиљка Хаџићева изпрошена за овдашњег трговца г. Илију Живановића, сина честитог и општеуваженог старог грађанина панчевачког г. Проке Живановића. Колико нам је жао, што позориште наше овим поводом губи једног одличнијег члана свог, толико се с друге стране овој лепој свези радујемо, желећи јој обилата благослова у будућем животу. Венчање ће бити, као што смо извештени, на дан после св. Јована тако, да ће у овом радосном акту своје досадање другарице и наше народно позориште учествовати моћи. Прошлих дана ступила је млада невеста последњи пут на позорницу, узев опроштај од публике, која ју је том приликом радосно поздравила и панчевачко певачко друштво одликовало ју је красним венцем.

Политичке вести.

— Гамбета је у суботу сахрањен. По претходним вестима било је на спроводу 400 депутација. До петка стигло је било на самртни му одар преко 2000 венаца.

— Ђен. Шанси умрло је 24. о. м. ноћу напрасно у Паризу. Париски листови жале га, па веле, да је Гамбета био душа народној обрани од Немаца, а он његов мач.

— Из Париза јављају, да је диклерков одговор на гренвиљеву ноту од 1. јануара рим. о мисирском питању већ послат у Лондон. У одговору вели се, да на основу те ноте не може бити споразума, те се преговори сматрају, као да су прекинути. У след тога ће Гренвиљ разложити Јевропи своју мисирску политику.

Народна просвета.

(Школа.— Књижевност.— Уметност.— Позориште.)

„Земљопис за српске народне школе у Угарској. — Израдио по Кутнеру и другима Јов. Поповић, управитељ српске више девојачке школе у Панчеву. — Треће поправљено и допуњено издање. — Са сликама. — Панчево 1883. Накладом књижаре браће Јовановића. — Стр. 78. Цена 30 н.

Педагогија није монопол ни појединих народа још мање појединих личности, за то држимо да је Кутнерова метода и за српске школе з одна, кад се њоме у несрпским школама може с успехом радити. А да ова метода ради с успехом, то најбоље сведочи двадесето издање Кутнерова земљописа за немачке школе. С обзиром дакле на методичку вредност поменуте књиге немамо ништа против ње и не можемо имати ништа, јер кад нам већ није дао бог, да имамо довољно изворних учебника за наше народне и средње школе, онда нам је добро дошла свака прерада или превод туђе књиге, ако је само избор у методу и другим недагошким захтевима добро погођен.

Него ћемо ми да рекнемо друго нешто о поменутоме земљопису г. Ј. Поповића, који ето и у нас већ треће издање доживи. Ова околност, што је књига за тако кратко време (од 1877. овамо) изашла у трећем издању, потврђује то, што смо напред рекли, да ће Кутнерова метода бити добра, иначе би дело још у првом издању угинуло. Но добра метода још није доказ и јемство, да је књига иначе потпуна, да је садржина ваљана, да је грађа добра, и да се све то на истини оснива, а најмање нам добра метода јемчи, да је дело у погледу садржине савесно израђено. А као што ово треће издање реченог земљописа показује, г. Поповић баш у овој последњој тачци не може се особитом савесношћу похвалити; на против заслужује од стране јавне критике највећи укор.

Да је овај укор оправдан, потрудићемо се, да то на самоме делу докажемо; у ветар не ћемо ништа да говоримо.

Кад једна књига, особито школска, изађе у више издања, па свако од њих, почевши од другога на даље, носи на себи печат поправке и допуне, онда би требало, да је свако доцније издање од претходнога боље и потпуније. Тако би одиста требало да је, али ми то код ове књиге, на жалост, не видимо, него на против, ми можемо доказати, да је ово треће издање саразмерно горе, него и прво и друго, макар што је после онога за пет, а после овог за три године доцније изашло. Кад сравнимо последња два издања, треће са другим, ми не налазимо никакве поправке, осим што је у ово треће издање ушло 39 словом тридесет и девет српских манастира, који се где налазе у аустро-угарској монархији. Кад не би стајало име г. Поповића на земљопису, те би нам било отворено поље, да нагађамо „аутора“, ми бисмо морали узети, да је ту поправку и „допуну“ извршио какав поп или богослов или најпосле какав богословски педагог, а овако нам не остаје друго, него да запитамо г. Поповића, од кад он оде у „православну педагогију?“ Наопако, зар су „Златица“ и „Праскавица“ и друге наше православне задужбине грађа, којом се општи земљопис допуњава и поправља? Па кад их је г. Поповић већ толике нанизао, што онда није све донизао, него је на „Базјаш“ заборавио; а можда је и други који изгубио из вида, па ће у четвртом издању ствар поправити, и онда ће то издање наравно још потпуније бити, и г. Поповић ће својој души још више места у рају стећи. Нека му буде!

Али не можемо никако да разумемо, како су браћа Јовановићи могли примити тако православно и конфесионално поправљени земљопис, да о своме трошку издаду, кад су они јавно у црквеној скупштини устали против вероисповедног карактера наших народних школа, предлажући, да црквена општина учини од своје стране кораке, да се и она једна српско-вероисповедна школа покомунали? Како се тај манастарски допуњен земљопис са таким предлогом браће Јовановића слаже, то само они знају, а ми те дубоке политике не поњамо.

Осим то 39 манастира „поправио је и допунио“ је г. Поповић ово треће издање тим, што је уметнуо 2—3 школе по разним местима, што је споменуо Саву Текелију у Араду, што је додао Сент-Андрију и добро будимско вино, што је изменуо број становника у Будим-Пешти од 300,000 на 365,000, у Загребу од 21,000 на 28000 и у Земуну на 11,000 и што је најпосле споменуо развојачење бивше војене границе у Тројединци и Добручу код Румуније. То је све и ништа више!

Сад ћемо да пређемо на оно, што г. Поповић није поправио и допунио, па кад све то поређамо, онда ћемо то да метнемо на вагу са српским манастирима, те да видимо, да ли ће ови бити кадри, да превагну „поправку и допуну“ на своју страну.

Ту пре свега пада у очи, што се г. Поповић ни најмање није обазрео на тако звано „кретање људства“ и на политичне промене, што се у течају времена између другог и трећег издања збиле. Он поред тога пролази као поред турског гробља, а то ако ико други сме изгубити из вида, онај, који хоће у школи да проповеда „науку на основу истине,“ тако што не сме чинити. Г. Поповић не само што се није осврнуо у опште на промену популације у осталом свету, него то није учинио ни с обзиром на нашу државу, на Аустро-Угарску. Да ли је то нехатост ил незнање ил најпосле шлендријанство, то нек он сам каже, а ми му свакако морамо замерити и пребацити такву несмотреност. У овоме погледу учинио је г. Поповић такву погрешку, каква се ни једноме гимназијалцу не би смела опростити, кад би му се омакла.

Свакоме је још у живој памети, да је крајем 1880. обављен нов попис људства у аустро-угарској монархији. На основу тога броје обе државе укупно 37,741.413, а г. Поповић има само 37 мил. Даље Угарска с Ердељем има по новоме попису 13,700,005, а у овом трећем издању нема више од 12,250.000 душа. Тако Хрватска са славонијом броји по новоме 1,191,845 а код г. Поповића само 1,150.000, Цислитавска има сад 22,144.244 становник, а у Поповићевом земљопису тек 21.000.000. Беч има сад 1,104.000, Линц 41,000, Градац 97,000, Трст 174,000, Плзањ 38,000, Лвов 110,000 и Черновиц 45,000, а у г. Поповића број истих вароши по 900, 30, 80, 120, 14, 89 и 37 хиљада.

Исто тако и друге вароши су погрешно побележене у погледу становника, али би нас далеко одвело, кад бисмо све редом наводили, за то ћемо с овим да престанемо. За верну илустрацију тачности (?) доста је и то.

С другим земљама стоји у овој ствари још горе. Ко има времена и воље, нек се сам потруди, да се о томе увери, а ми ћемо овде само неколико примера навести. У земљопису г. Поповића има Италија 26 и по мил. а она броји данас 28 и по; Румунија има по г. Поповићу 4,600.000, а она сад броји на 5,400.000; Француска стоји у том трећем поправљеном (?) издању са 32 мил. а по најновијем попису има на 36,900.000; Немачка има у Поповића 41, а по последњим изворима 45 мил.; за Русију се зна (пре неког времена беше то и у српским листовима), да данас има 100 мил., а по г. Поповићу само 90 мил. Али најлепше је то, што г. Поповић није узео у обзир последњу територијалну промену између Грчке и Турске, по којој је прва знатно порасла и у земљи и у становништву, а последња у толико опала. У земљопису г. Поповића има Грчка 50,000 квадр. км. и 1,600,000 душа, а треба да има 65,229 квадр. км. и 2,007.775 становника. Према томе морала би наравно и Турска друкчије изгледати.

О другима деловима света нећу ни да говорим, макар што је и ту пуно погрешака, да хоће човеку очи да избоду. Само ћу споменути у Африци Капштат (страна 73.), који по г. Поповићу броји 300.000 стан. докле међутим има само 30.000. Прво издање. У првоме издању стоји 30.000 али у другом има већ 300.000 па тако је и у треће издање ушло. Из тога се види, да је у другоме издању штампом погрешка учињена, али г. Поповић није нашао за вредно, да при поправљању (?) трећега мало боље очи отвори, па да је ствар исправио.

По најновијем рачуну износи укупан број људства на целој земљи 1454 а у госп. Поповића на 1399 мил.

Што г. Поповић нигде ни једним словцетом не помиње поларних земаља, којих површина износи око 4,500.000 □ км., томе се према горњој тачности није ни најмање чудити. А зар опет деца морају свашта да знају.

Најпосле морам споменути још и то, да на стр. 47. стоји „Ердељски округ (с оне стране планине Királyhágó-а),“ а у „садржини“ (страна 77) стоји „Округ с оне стране западноердељског ланца“. Тако је исто и у другом издању, па зар се то онда зове земљопис поправљати и допуњавати?

Кад се сада све ове наведене (и оне ненаведене) „поправке“ и „допуне“ узму у обзир, онда се сасвим природно рађа питање: да ли тако поправљени и допуњени земљопис г. Поповића сме ући у школу, где ваља, као што рекосмо, науку на основу истине проповедати? Наш одговор на ово питање гласи кратко и јасно: Тај тако поправљени и допуњени земљопис може се само онда пустити у школу, ако смо ради, да учимо и школу и децу нашу, како треба од истине удаљавати се.

Шта вели на ово г. Поповић?

Шта кажу на ово браћа Јовановићи?

А Школски Савет?

Ми смо на сва три одговора врло љубопитни.

С.

Од **„Народне Библиотеке“** браће Јовановића у Панчеву добили смо свеску 50-ту, у којој је **Уљана**, приповетка Ј. И. Крашевскога — обичан досадањи формат, страна 64. стаје 16 нов. или 35 д. пара. Игњат Крашевски је један од најсвестранијих књижевника пољских, који се особито одликује као националан новелиста; овамо спада и ова његова одвећ занимљива приповетка, којом је сада наша књига обогаћена. Родио се је 1812. год. у Варшави, и био је дуго времена куратор школа у Волинији, одкуда се је у Дражђане преселио; писао је и драме.

Ово подузеће књижаре браће Јовановића не можемо довољно нашем свету препоручити. За сразмерно одвећ малу цену у стању је овде сваки отац снабдети децу своју, па и одрасле чланове породице своје са богатом и укусном библиотеком, која је до сада, што се тиче њене садржине, у сваком обзиру одговорила строгим захтевима, који се на овако подузеће стављају, а не сумњамо се, да ће исто тако и на даље бити. Само би желили, да тисак буде крупнији, па ма се цена саразмерно и дићи морала. А ако би наша свесна публика ово корисно подузеће живље пригрлила, то би можда издавачи и без повишене цене овом спољашњем захтеву одговорити могли. (*β. β.*)

Чланци за даље образовање учитеља.

(Из предавања Висова.)

М. Т. Ф.

Одношај реалија к настави говора у народној школи.

„Једно мора у друго да захвата,
једно у другоме да цвета и зре.“

I.

Између многобројних пребацивања, која се против народне школе подизаху, забележићемо овде само следећа:

„Школа је са наставним материјалом претоварена. Нарочито је она са реалистичним наставним материјалом препуњена. Школа и сувише наглашава знање а занемарује могућност. Образовање разума јавља се одвише једнострано. Настава има врло мало васпитне важности. Школа чини разноврсно, али не темељно. Деца знају свашта, али не добро.“

Оваким и сличним гласом певало се како у учитељском кругу тако и ван њега. Тако се у кантону Берну још од дужег времена учитељство јадало против прекомерног захтевања наставног плана. Бејаше ту неки наставни план, који већ и неорганску хемију захтеваше. Учитељство због тога је потиснуло стари наставни план, а на његово место иставило је два нова плана, од којих је само онај облигатан, који одређује „минимално захтевање.“ Тај план је тако скројен, да о каквом претераном потраживању не може ни говора да буде. Повесница је на 13 слика ограничена, општи земљопис, хемија и цела систематика природних наука збрисана је, а из физике задржано је само: „Полуга, барометар и термометар.“ Редукција материјала је дакле врло значајна.

Наскоро нашло се, да са редукцијом само неје темељно поможено. Педагошка штампа искаше сем редукције и „концентрацију“ наставног материјала.

Било је људи, а и данас има таквих, који питање реалне наставе тако хтедоше да реше, да је просто уклоне са свим. Но ти назори или долажаху од нестручњака или не бијаху озбиљни тако, те не заслужују, да се овде о њима дуже говори.

При претресању наше теме следоваћемо овим диспозицијама:

1. Шта је управо наставни смер?
2. Која општа основна правила излазе из тога?
3. Који су особити смерови наставе из говора и реалија?
4. Какву самосталност морају те две струке да подржавају, те да њиховом особитом смеру служе?
5. Како треба да се те струке узајмно потпомажу и економчавају, да се како општи тако и особити смерови достигну? Шта образује опште средиште, центрум обеју струка.
6. Какве последице произлазе из тога?

I. Шта је управо наставни смер?

Смер наставе је трострук. Први смер наставе састоји се у томе, да ученик нешто научи, т. ј. да он себи знања и умешности присвоји.

Али код наставе неје главно само то, да се што научи, него је важно и то, како се учи. Настава н. пр., која једнострано памћење негује, не вреди много. Добра настава треба све моћи дечије саразмерно да негује; она се брине, да се моћи све више и више укрепљују и вежбају у опажању, појимању, у пресуђивању и у закључењу; она дакле треба образујући снагу да дејствује.

Али и са тиме још није наставни смер исцрпљен, да, ту не достаје шта више најважнија одредба. Хербарт вели, да он ни једну наставу не признаје, која васпитујући не дејствује. Са простим присвајањем знања и умешности и са простим образовањем моћи још неје ово постигнуто, што се васпитање назива. Васпитање не појима само интелектуалан моменат у себи, него и моралан, етичан. Оно гађа пре свега образовање карактера. Највиши смер наставе састоји се у томе, да ученике води к постижењу његове моралне одредбе живота, да би и он у моралном удруживању као сучлан достигао његово више религиозно-морално одређење.

Набављање знања и умења очевидно је само најнижи смер наставе; педагошки етични смер је највиши. Ни једна настава не сме да се призна, ако она васпитујући не дејствује. То је главно гледиште при разрешавању нашег питања.

(Наставиће се.)

Народна привреда.

(Земљорадња. — Индустрија и занатлијство. — Трговина. — Финансија. — Саобраћајна средства.)

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИОНСКЕ РАДЊЕ Стевана Костовића у Будим-Пешти

од 24. декембра (5. јануара) 1883.

Жито	из Потисја	—	—	—	—	78	82 ф.	9.75 ф.	10 50
„	„ „	—	—	—	—	—	„ —	„ —.—	„ —.—
„	банатско	—	—	—	—	76	„ 81	„ 9.50	„ 10.30
„	„	—	—	—	—	—	„ —	„ —.—	„ —.—
„	„	—	—	—	—	—	„ —	„ —.—	„ —.—
„	бачко	—	—	—	—	79	„ 80	„ 9.50	„ 10.30
„	„	—	—	—	—	—	„ —	„ —.	„ —.—
„	влашко	—	—	—	—	74	„ 78	„ 8.50	„ 9.—
„	„ по квалитету	—	—	—	—	—	„ —	„ —.—	„ —.—
„	српско	—	—	—	—	—	„ —	„ —.—	„ —.—
„	„	—	—	—	—	—	„ —	„ —.—	„ —.—
Уванц-жито	за март-април 1883.	—	—				ф.	9·54 ф.	9·56
„	за септ.-октобар	—	—				„	—.— „	—.—
Раж	мађарска	—	—	—	—	—	„	7.— „	7.40
„	влашка	—	—	—	—	—	„	6.60 „	7.—
Јечам	за храну	—	—	—	—	—	„	6.20 „	6·40
„	за пиваре	—	—	—	—	—	„	7.— „	8·20
„	влашки	—	—	—	—	—	„	5.80 „	7.—
Зоб	трг. роба	—	—	—	—	—	„	6.— „	6.40
„	фина роба	—	—	—	—	—	„	6.40 „	7.—
Уванц-зоб	за март-април 1883.	—	—				„	6.55 „	6.58
„	за септ.-октобар	—	—	—			„	—.— „	—.—
Проја	мађарска	—	—	—	—	—	„	—.— „	—.—
„	влашка	—	—	—	—	—	„	6.50 „	6.65
„	влашка за пролеће	—	—	—	—		„	6.80 „	6·40
Кукуруз	готова роба, банатски	—	—				„	5.90 „	6.10
„	„ „ влашки	—	—				„	6.— „	6.10
„	за јули-август банатски	—	—				„	—.— „	—.—
„	за септ.-август банатски	—	—				„	—.— „	—.—
Кукуруз	за септ.-октобар банатски	—	—				„	—.— „	—.—
„	за мај јуни 1883.	—	—	—	—		„	6.08 „	6.10
„	за јан. фебр. март, банатски нов						„	5.70 „	5·80
„	за јан. фебр. март, влашки нов						„	—.— „	—.—

Репица готова роба Kohl — — — —	„ 16.—	„ —.—
„ банатска — — — — — —	„ 13.75	„ 14.75
„ за август-септембар Kohl — —	„ 13.⅛	„ 13.¼
„ за јули-август банатска — —	„ —.—	„ —.—
Горушица по каквоћи — — — —	„ 6.50	„ 7.20
Мувар „ „ — — — —	„ 8.75	„ 9.25
Ланено семе по каквоћи — — — —	„ 11.—	„ 12.50
Кудељно семе „ — — — —	„ 9.50	„ 10.50
Бикељ по каквоћи — — — — —	„ 6.50	„ 7.25
Пасуљ бели нови — — — — —	„ 9.—	„ 9.75
„ „ стари — — — — —	„ 7.—	„ 8.—
„ жути нови — — — — — —	„ 9.—	„ 10.—
Погачице од репице — — — — —	„ 6.—	„ 6.50
Погачице од горушице по каквоћи — —	„ 5.—	„ 5.25
Паприка трг. роба — — — — —	„ 17.—	„ 18.—
„ фина роба — — — — —	„ 45.—	„ 48.—
„ — — — — — — —	„ —.—	„ —.—
Мед оцеђен — — — — — — —	„ 37.—	„ 39.—
„ вошчан — — — — — — —	„ 36.—	„ 37.—
„ за октобар-новембар оцеђен — —	„ —.—	„ —.—
Восак рожнавски — — — — — —	„ 126.—	„ 128.—
„ славонски — — — — — —	„ 127.—	„ 130.—
Шљиве српске гот. роба нова у бурадма	„ 13.25	„ —.—
„ „ „ „ у џакови — —	„ 12.50	„ 13.25
„ „ узанц роба за нов. у бурадма	„ 12.75	„ —.—
„ „ „ „ у џакови — —	„ —.—	„ —.—
„ босанске гот. роба нова у бурадма	„ 13.50	„ 14.25
„ „ „ „ у џакови —	„ 13.—	„ 14.25
„ „ узанц роба за нов. у бур.	„ —.—	„ —.—
„ „ „ „ у џакови	„ —.—	„ —.—
Пекмез, готова роба, славонски — —	„ 25.—	„ 26.—
„ за септембар-октобар славонски	„ —.—	„ —.—
„ „ „ „ банатски	„ 24.	„ 25.—
Свињска маст варошка — — — —	„ 77.—	„ 78.—
„ „ сеоска роба — — — —	„ —.—	„ —.—
Шпарке прима мађарске — — —	„ 16.—	„ 16.50
„ прима 1881 славонске — —	„ 16.50	„ —.—
„ секунда „ „ — —	„ 9.—	„ 11.—
„ прима српске 1881. — —	„ 12.—	„ 16.—
„ прима босанске 1881. — —	„ 14.25	„ —.—
Овчије коже српске по 102 комада —	„ 130.—	„ 135.—
„ „ босан. и хрв. по 56 кила	„ 43.—	„ 45.—
„ „ македонске по 56 кила	„ 44.—	„ 45.—
Јагњеће за табаке 102 ком.	„ 85.—	„ 100.—
„ нове за ћурчије по 102 комада	„ 90.—	„ 105.—
Козије хрватске за 50 кила — — —	„ 65.—	„ —.—
„ мађарске и ердељске за 50 кила	„ 70.—	„ 72.—
„ српске — — — — — — —	60.—	„ 65.—

све без ногу и рогова са 2% шконто.

Храна. У течају ове недеље имали смо врло чврст посао са пшеницом, ма да се млини држали јако резервирани, због опасности воде. Уз незнатну понуду дођоше око 60.000 метр. центи до продеје, по вишим ценама. Термин-пшеница остаде без промене. Цене кукуруза учврстише се поново, због ослабелих довоза и јуче већ плаћано је за лепу, готову, банатску робу ф. 6.—. Цена кукуруза за мај-јуни пала је са 5 новч. због никаква посла. Зоб је чврста у цени и даје се лако продати добра роба по повољним ценама. Јечам остаје непромењено пријатан.

Продукти. Рад са шљивама је чврст, те дођоше ове недеље до продаје неколико хиљада бечки центи готове робе по непромењеним ценама. Закључени су око 1000 бечки центи српски шљива за марат, април по ф. 12.75, а могло би се још продати по тој цени. Продане су готове босанске шљиве, као средња роба по ф. 13.25 и ф. 13.50. Маст је без икаква промета, а тако исто и сланина. Лепо сочиво бележи фор. 16.50. Проје недостаје, те је тражена. Што се тиче рада са кожама, то се позивам на мој последњи извештај, а цене су непромењене.

У СИСКУ 18. декембра. (Пословни вестник Шипуша и Друга.)

Пшенице привожало се је и у задње време доста велики количина на нашу пијацу, а већи део исти одпремао се је за експорт. — За туземство био је промет слаб — те су се однашале само маленкости на млинере наше околице. Зачасно именује се цена за бечејску врсту ф. 10.— потиску врсту ф. 9.50—60 за сриску пшеницу нема такођер зачасно никакова питања те се именује цена средњој врсти ф. 7.60—70.

Кукурузу узмакла је цена, будући је овамо више привоза из Панчева стигло — а осим тога је однос због светаца сасвим ослабио. Новом панчевачком кукурузу именује се цена ф. 5.50—60 по којој цени властници нису вољни продавати, с тога ставља се већи део надошли кукуруза у магазине. Од хрватских нових кукуруза продате су маленкости на наше млинаре по ф. 5.50—50.

Зоб. Цена зоби је такођер усљед већих привоза из Босне назадовала — те получује здрава решетана врста ф. 5.30—35 нерешетана ф. 10—15, српској зоби именује се цена ф. 6.— без промета.

Пасуљ бели ф. 7.50 до ф. 8.—

Вода за путовање повољна, време топло.

Разне белешке.

(Нова врста стакла.) Неки бечки химичар изумео је нову врсту стакла, које нема ни једну супстанцу, од чега се обично стакло прави. Ово стакло наличи на кристал, но већма блешти и са свим је проврачно; може се ревати и полирати. Истопљено може да се сједини са гвожђем, цинком и бронзом.

(Јапански микадо) обдарио је професора Гнајста орденом сунца 2. реда за то, што је овај знаменити научењак поучавао и упознавао Јапанце, који су се бавили у Немачкој, са равним државним питањима.

(Спајање притиском.) Године 1850. примети Фаралеј, да се два комада леда, кад се здраво притисну један уз другог, споје и саставе један комад. Али он је сматрао тај начин спајања као особину самога леда, и та је теорија унесена и одржана у свима специјалним математичким школским установама. Не давно написао је један научар Спринг, да и са најразноликијим телима то исто бива, кад се притисну. Он је увео најситније струготине гвожђа, па их сместио у једну одређену форму и неколико пута изложио их притиску од 2000 до 7000 атмосфера; струготине гвожђа постале су тврд комад гвожђа, у коме се шта више под микроскопом није могло приметити ни најмањег трага гранулације. При притиску од 5000 атмосфера олово постаје житко, цинк даје кристалисване комаде. Свакоме је појмљива важност овога открића, на пр. за формисање метала без топљења на ватри, што је у многим случајевима било готово несавладиво.

ПОЗИВ
на
X. БЕСЕДУ С ИГРАНКОМ

коју приређују ученици српске вел. гимназије у Новом Саду на св. Саву 14. (26.) јануара 1883. у дворани код „Јелисавете“ у корист сиромашним ученицима српске гимназије.

Улазна је цена од особе 1 фор. а. вр.

Добровољни прилози примају се са захвалношћу.

Улазнице се могу добити у књижарама браће М. Поповића и Луке Јоцића и друга, а на дан беседе у вече на каси.

Почетак равно у 7 сахата у вече.

Програм.

1. Тропар светога Саве, удесио гимназиста Тихомир Остојић, пева мешовити лик гимназијски.
2. „Les Courriers“, Caprice par Theodore Ritter, свира на гласовиру гимназ. Велимир пл. Ђурковић.
3. Кор из опере „Виљема Тела“ од Росинија, пева мешовити лик гимназијски.
4. „Кам?“ од Машека, уз гласовирску пратњу пева гимназиста Атанасије Зорчић.
5. „Спаваш ли —“ сложио Даворин Јенко, пева мушки лик гимназијски.
6. „Тихи позив“ од З. Ј. Ј. дует од А. Милчинског, уз гласовирску пратњу певају гимназисте Вељко Миросављевић и Ђорђе Павковић.
7. „Нашинац“, сложио Зајц, пева мешовити лик гимназијски.
8. „Стари лисац“ од Јована Илића, декламује гимназиста Бранислав Станојевић.
9. „Шума“ од З. Ј. Ј. сложио А. Милчински, уз гласовирску пратњу пева дечији лик гимназијски.
10. Терцет из опере „Виљема Тела“ од Росинија, уз гласовирску пратњу певају гимназисте Миливој Милошевић, Станко Жупански и Милан Стоја.
11. „Шумски чар“, сложио Зајц, пева мешовити лик гимназијски.

ПОЗИВ
на
ВЕЧЕРЊУ ЗАБАВУ

коју приређује

СРПСКА ЧИТАОНИЦА

у својим просторијама

у очи нове године у петак 31. дец. о. г.

На тој ће забави певати читаоничко певачко друштво неколико песама, осим тога и госпођице сестре Михајловићеве, чланице друштва певачкога, један дует уз гласовирску пратњу. Изиграће се још и томбола са лепим згодитцима а после тога ће бити игранка.

На забаву ту имају приступа чланови читаонице и гости њихови са стране.

Умољавају се чланови читаонице, да приложе дарове за томболу. Те ће дарове примати члан читаонички, г. Пера Матић.

ПОЗИВ
на
редовну главну скупштину
„СРПСКЕ НОВОСАДСКЕ ЧИТАОНИЦЕ“

која ће се држати у недељу 2. (14.) јануара 1883 у 2 сахата после подне у читаоничким просторијама, на коју се сви п. н. чланови овим уљудно позивају.

Из седнице одбора „српске новосадске читаонице“ држане у Новом Саду 21. декембра 1882.

Одбор.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изашле су из тампе нове књиге наше накладе

I.

„ОМБРА“
РОМАН А. ЖИ НЕВРЕЈА.

превео Ј. В. Несторовић.

Роман овај изишао је први пут у гласовитом француском журналу „Revue de deux mondes“ и преведен је са оригинала. Роман је врло занимљив од почетка до краја и с тога га можемо топло препоручити штов. публици нашој.

Цена 50 новчића.

II.

О претоваривању школске деце.

Опомена родитељима, учитељима и свима пријатељима дечијим.

Од Дра ФРИДР. В. ФРИКЕ-А

превео **Александар Јорговић,**

професор више девојачке школе у Новом Саду.

Ово су педагошки савети, који претресају врло важно питање педагошко — како би ваљало умалити терет, што је натовареп на децу у средњим школама, те би ваљало да ову књигу добро проуче сви родитељи и учитељи.

Цена 30 новч.

Препродавцима добар рабат.

Књижара Луке Јоцића и др.
у Новом Саду.

ОГЛАСИ.

Галантеријског, белог и виркованог еспапа трговина

СВЕТОЗАРА БЕЛИЋА

у Земуну

потребује једног спомоћника који може одма ступити. 3—3

СТЕЧАЈ.

Овим се отвара стечај на упражњено место вероучитеља при срп. народној основној школи у Сомбору са годишњом платом од 700 ф., исто тако и на вишој девојачкој школи у Сомбору са годишњом платом од 360 ф. а. вр. Господа свештеници, ђакони и свршени богослови, који би желели ово место получити, нека се изволе најдаље до 31. јануара 1883. год. на долеподписаног председника школског одбора, са добро уређеном молбеницом обратити.

Катихети спада у дужност, осим обучавања у веронауци, да ученике најстаријих разреда у црквеном пејању учи и да редовно недељом и празником каталог држи, децу у цркву води и јектенско пејање са децом у цркви руководи.

У Сомбору 14. дек. 1882. год.

Коста Радуловић,
председник школског одбора.

1—3

ЗЕМЉУ до 170 ланаца у једном комаду има и под шумом а и искрчене и за крчење, издајем на више година под кирију. Иста је крај Мораве, пола сата од Чачка, добар пут. На земљи постоје 8 зграда за домаћлук и штала за 200 грла говеда, у средњем стању. — Издао би и земљу од 40 ланаца без шуме, за орање, близу Шапца, пола сата; има кућа, 2 собе и кујна.

У Шапцу. **Др. К. Д. Николић,**
1—3 апотекар.

ЗУБОБОЉЕ сваке врсте па и саме шупље и изеле зубе лечи брзо и трајно индиски екстракт. Због изврсности своје требало би свака породица исти екстракт да држи, а може се добити: у Н. Саду само код г.г. **Д. Коде**, у Панчеву код **В. Х. Графа** апатекара, у Земуну код **Јов. Петровића**, у Петроварадину код **Теод. Деодато** апотекара, у флашама по 35 нов.

12—18 **G. Bäuchler.**

Kein Mittel gegen **Husten, Heiserkeit, Verschleimung, Katarrhe** ꝛc. hat sich bis heute so vorzüglich bewährt, wie die aus der heilsamen **Spitzwegerichpflanze** hergestellten und wegen ihrer **sicheren** und **schnellen** Wirkung jetzt in ganz Oesterreich-Ungarn so hochgeschätzten

Spitzwegerich-Brust-Bonbons
von **Victor Schmidt u. Söhne in Wien.**

Nur echt in den Apotheken.

НАЈБОЉИ
ПАПИР ЗА ЦИГАРЕ
JECTE
LE HOUBLON
ФРАНЦУСКИ ФАБРИКАТ.

ПОДРАЖАВАЊА **ТРЕБА СЕ ЧУВАТИ!!!**

Прави је само онај папир за цигаре, ако има сваки лист биљегу **LE HOUBLON** и ако је сваки картон провиђен са доле налазећим се заштитним знаком и сигнатуром.

MARQUE DE FABRIQUE C. & C.

Cawley & Henry

Propre du Brevet

CAWLEY & HENRY, alleinige Fabrikanten, PARIS

Seuls Fabricants brevetés des Marques :

PAPIER ANANAS — Couleur Maïs — Qualité supérieure

LE DRAPEAU NATIONAL — Blanc ou Maïs — Aux Armes de chaque Pays

3—22

Најбоље врсте теја, правог Јамајка-рума, теброта енглеског, фришких сардина, руса, ајвара, различитих сирева, малагагрожђа, принела, смокава, белог меда, најбољег чистог зејтина продаје по умерену цену

Д. КОДА
У НОВОМЕ САДУ. 79—100

МАРКЕ ЗА ПИСМА

са жигом поштанским из Србије, Бугарске, Босне, Источне Румелије, Црне Горе, Турске и читаве карте дописнице купујем, 100 ком. за 2 франка а 1000 ком. за 20 франака.

Агенти се траже, који могу месечно 100—200 франака заслужити.

Купујем старе новце, стародревне предмете, слике, оружје итд., итд. Распитати се ваља код Weisz Sándor, Antiquitätenhandlung, Budapest, Stefansplatz 8. 11—20

Писма примам на српском, немачком и француском језику. На писмене поруке са поелатим porto-м одма одговарам.

ОДРЖАЊЕ СНАГЕ
и
ЧУВАЊЕ ЗДРАВЉА,

овим лековима: Ј. Хофово малцекстракт-пиво за одржање здравља и малц-шоколада.

Хиљадама њих, који су већ од лекара напуштени били, живот је одржало ово лековито пиће, па су сад здрави.

Ц. к. дворском лиферанту већине европских владалаца, господину

ЈОВАНУ ХОФУ

ц. к. саветнику комисије, притежатељу златнога крста за заслуге с круном, витезу виших немачких и пруских ордена. **Wien, Fabrik: Grabenhof Nr. 2, Fabriks-Niederlage: Stadt, Graben, Bräunerstrasse Nr. 8.**

За јемство да су ти лекови добри и да су лековити служи високо признање

Његовог Величанства

краља данскога, он је творничару Јовану Хофу преко свога аљутанта саопштио да вредност његовог малцекстракт-пива високо уважава. „Ја сам с радошћу“, тако је гласило краљево изјашњење, „приметио лековитост малцекстракта Јована Хофа, како на самом себи, тако и на више чланова мог двора.

Овде је чуда починило пиво Јов. Хофа. Пошљите ми поново 58 флаша пива и т. д. Hasseldorf, p. Utensen, 4. марта 1882.

Коморник **Р. пл. Опен-Шилден.**

Високо писмо признања и захвале од баронице du Mont, што се излечила малцекстракт-пивом Ј. Хофовим.

Лечење кашља, болесног стомака, прсију и цигерице.

Хицинг, код Беча, јануара.

Мене је малц-пиво и малц-шоколада, после употребе од 58 флаша пива и 20 кила малц-шоколаде, брзо и коначно излечило од бронхиал-катара. Малц-бонбоне упливишу сасвим добро. Ту употребу ја једнако настављам, да тиме отклопим утицај хрђавог времена и молим вас да ми изнова пошљете 28 флаша малцекстракт-пива, 5 кеса малц-бонбона и 2 киле малц-шоколаде. Најтоплије се захваљујем.

Марија баронница du Mont,
рођ грофица Бајаји.

ЧУВАЈТЕ СЕ ОД ПРЕВАРЕ И ПОДРАЖАВАЊА!

Малцпрепарати Ј. Хофа су **само онда прави**, кад је на њима, по трговачком закону, регистрирана марка заштитница (слика проналазача Јов. Хофа.) Све друге фабрикате треба, као варљиве вратити, јер по исказу лекарском шкоде здрављу. Праве Хофове малц-бонбоне против кашља су у плаву хартију завијене.

Цена правог Хофовог малцекстракт-пива: 13 флаша ф. 6.66, 28 флаша ф. 12.60, 58 флаша ф. 25.48. **Од 13 флаша на више разашиље се франко.** За пошиљке ван Беча: 13 флаша ф. 7.26, 28 флаша ф. 14.60, 58 флаша ф. 29.10. ½ **киле малц-шоколаде:** I. ф. 2.40, II. ф. 1.60, III. ф. 1.— (Код већег квантума и рабат.) **Малц-бонбоне,** 1 кеса 60 нов. (и ½, па и ¼ кесе.) — Испод ф. 2, ништа се не шиље.

Главни depot-и Браће Вагнера у Новоме Саду. Загреб: Кајзер и Лукс. **Вел. Бечкерек:** Леоп. Менцер апот. **Београд:** Др. Јов. Гурић апот. **Ђаковар:** Адолф Кон. **Осек:** Ј. Билхајм и др., Ј. пл. Диенес апот. **Вел. Кикинда:** Ф. С. Мишковић. **Н. Паланка:** Мориц Фирст. **Панчево:** Фрид. Рада апот. **Земун:** Фрања пл. Банко апот. **Сисак:** Ј. Списиц и др. **Суботица:** Д. Стојковић. **Темишвар:** А. Бабушник, Ј. Тедеши синови. **Вршац:** Браћа Хофман. **Вуковар:** Т. Михајловић. **Винковце:** Каливода апот. **Сента:** Геза пл. Купкаји апот. **Сомбор:** Емил Гале апот.

6—6

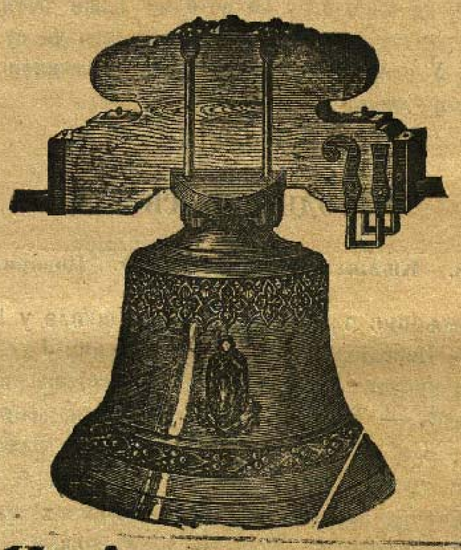

ЗВОНА

по новој и старој системи са гвозденим и дрвеним крунама, хармонично удешена од најфинијег метала, са најчистијом израдом, израђује ливница Ђорђа Бота синова, са гаранцијом на више година.

Стара прснута звона прима гореречена фирма у промену за нова, са врло малом доплатом. Такођер дајемо до знања оним частним општинама, које би раде нова звона лити дати, или стара звона у промену за нова, а нису у стању одма исплатити, примамо се израдити истим општинама на исплату. На захтевање шаљемо ливаће мустре звона како са гвозденим, так са дрвеним крунама.

25— **ЂОРЂА БОТА СИНОВИ**
звоноливци у Вршцу.

Одговорни уредник Миша Димитријевић.

Српска штампарија дра Светозара Милетића.